

NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Göteborgs universitet
Anna Bäcklund
Handläggare
031-786 64 13
anna.backlund@science.gu.se

2024-05-29 Diarienummer: GU 2024/692

Till Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
Diarienummer: LI2023/03857

Svar på remiss gällande delbetänkande förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk (SOU 2023:74)

Göteborgs universitet tackar för möjligheten att få komma in med synpunkter på delbetänkandet ”förenklade förutsättningarna för ett hållbart vattenbruk” och vill därför lämna följande synpunkter.

Generella synpunkter

Göteborgs universitet anser att utredningens övergripande syfte att förenkla förutsättningarna för hållbart vattenbruk är ytterst angeläget. I vårt arbete med forskning och samverkan med svensk vattenbruksnäring har vi betydande insikt i näringens utmaningar både vad gäller ekologisk hållbarhet, men även vad gäller den administrativa djungel som möter etablerade och potentiella näringsidkare. Den diskrepans som råder mellan politiska visioner och förhoppningar om tillväxt i branschen, å ena sidan, och vattenbrukets ofta motiga vardag är slående för var och en som har insikt i branschen och det var därför med stora förhoppningar vi tog oss an detta betänkande.

Med tanke på uppgiftens omfattning och den relativt korta tid som utredningen haft till sitt förfogande att föreslå verkningsfulla åtgärder och förenklingar uppskattar vi det analys- och åtgärdsarbete som gjorts. Icke desto mindre är vi bekymrade och undrande över huruvida förslaget verkligen kommer att innebära någon betydande förenkling för vattenbruksnäringen. Detta beror dels på att vissa delar inte ansetts ligga inom uppdraget (exv. förslaget att införa utsläppsbaseade bedömningsgränser för fiskodling, istället för de icke ändamålsenliga foderbaseade som nu gäller), och dels ansatsen att erbjuda ”en väg in” i tillståndsprocessen som tyvärr inte utvecklats till något bra konkret förslag. Vidare har man förkastat förslaget om en samlad vattenbrukslag (något som vi anser kunde utretts ytterligare), man har inte ansett att vattenbrukets förvaltning borde koncentreras till färre myndigheter än idag och man har avvisat införandet av en lotsfunktion.

Sammanfattningsvis känner vi en viss besvikelse över att utredningen inte förmådde ta ett större grepp med mer genomgripande förändringar för att få en mer kraftfull och samlad förvaltning av vattenbruket. Detta tror vi kunde ha varit en avgörande ”game-changer” för vattenbrukets utveckling i Sverige.

Specifika synpunkter

1. *Enhetlig definition av vattenbruk.* Vi välkomnar en enhetlig definition av vattenbruk!
2. *Flytt av prövning av odlingstillstånd: kommunernas och länsstyrelsernas roll.* Om man, som föreslås, tar bort odlingstillstånden i fiskelagen och flyttar allt till nionde kapitlet i miljöbalken innebär detta att det inte längre är länsstyrelserna som prövar flera av de verksamheter som idag ligger under deras prövning. Istället ska tillsyn utövas av kommunerna. Vi ifrågasätter hur man ska kunna ha tillräcklig kompetens och kapacitet för sådana prövningar inom alla Sveriges kommuner. Vår uppfattning är att det redan idag finns stora utmaningar med att kunna tillfredsställa det behov av kompetens som finns hos länsstyrelsen. Hur ska man lyckas utbilda personer i alla kommuner att pröva vattenbruksanmälningar som C-verksamheter?

Enligt vår mening hade en annan möjlig och eventuellt bättre lösning varit att flytta prövningen för alla vattenbruksverksamheter till fiskelagen där länsstyrelsen är prövande myndighet. Samtidigt skulle lagen hänvisa till miljöbalkens centrala bestämmelser om t.ex. allmänna hänsynsregler och miljö kvalitetsnormer. Detta skulle enligt vår mening leda till en mer rättssäker och enhetlig prövning. I samband med detta vill vi även lyfta tidigare förslag från bland annat Jordbruksverkets handlingsplan för vattenbruket, om att uppdra åt en grupp av 3-5 länsstyrelser som ansvarar för alla vattenbruksfrågor och att dessa hanterar alla ansökningar. Detta skulle innebära att kompetens lättare kan byggas upp och att prövningar blir mer likvärdiga över landet, något som vi och näringen upplever som ett stort problem. Vi bedömer att utredningens förslag som leder till att ett stort antal kommuner får ansvar för tillsyn utan förprövning löper stor risk att leda till otillräcklig och/eller osäker tillämpning vilket kan leda till såväl försvåranden och förseningar för verksamhetsutövare som skadliga verkningar för djur och natur. Vattenbruk som verksamhet skiljer sig stort från andra anmälningspliktiga verksamheter i miljöbalken och kräver således annan kompetens.

3. *Översyn av prövningsgränserna för fiskodling.* Enligt utredningens förslag skall detta uppdras åt Havs- och Vattenmyndigheten (HaV). Eftersom vi tyvärr anser att HaV prioriterar sitt ansvar för vattenbruk i allmänhet, och för fiskodling i synnerhet, alldeles för lågt, menar vi att de inte är rätt myndighet för denna viktiga uppgift. Istället förordar vi att Jordbruksverket (JbV) med sitt främjandeuppdrag som ett bättre och mer konstruktivt alternativ. Speciellt eftersom man på senare tid inrättat en ny avdelningen med ansvar för vattenbruk.
4. *Ökande kompetensbehov.* Det finns ett förslag till uppdrag till JbV att göra en övergripande vägledning om hur alla kommuner ska utbildas – men inget om vem som ska genomföra utbildningarna, hur detta skall finansieras och planeras eller hur man ska få kommunerna att prioritera och låta sina anställda gå dessa ev. utbildningar. Om denna kompetenshöjning ska åstadkommas behövs tydligare förslag.
5. *Vägledningar.* Vetenskapligt grundade och detaljerade vägledningar till prövnings- och tillsynsmyndigheterna är nödvändiga för att skapa förutsägbara och rättssäkra villkor för vattenbruket. Utan nödvändiga vägledningar som beskriver hur nuvarande, eller framtida förenklade regler ska tolkas, kommer prövnings- och tillståndsprocesser ej att fungera tillfredsställande. Trots omfattande forskning om vattenbruk i marina och limniska miljöer och stort engagemang från akademien för frågorna saknas viktiga vägledningar. Ansvaret för detta ligger så vitt vi förstår idag hos HaV, men som påtalats ovan prioriteras ej detta. Kanske är det dags att se över ansvarsfördelningen mellan HaV och JbV.

6. *Prövning av fiskodling.* Vi välkomnar förslaget om B-verksamhet där förslaget är att fiskodling inte längre är ”alltid betydande miljöpåverkan” – utan skall bedömas i varje enskilt fall av länsstyrelsen. Vi bedömer att detta kan vara viktigt för tillstånd för t.ex. RAS-anläggningar och kan underlätta vid samråd. Dessutom kan sökande alltid be om att bli prövad som betydande miljöpåverkan – för att eventuellt spara tid.
7. *Kraftfulla samordningsåtgärder.* På för oss delvis oklara grunder har utredningen förkastat flera samordnande åtgärder såsom en samlad vattenbrukslag, en koncentration av ansvar till en eller åtminstone färre myndigheter, samt en så kallad lotsfunktion för näringsidkare. Denna typ av åtgärder hade kunnat leda till verkliga förenklingar. Istället har vi ett förslag där en myndighet har till uppgift att ta emot och förmedla anmälningar och ansökningar och skicka vidare till andra myndigheter. Vi befärar att detta leder till långsamma, krångliga processer där ingen myndighet riktigt axlar ansvaret att driva på utvecklingen av ett modernt vattenbruk. Detta anser vi motverkar utredningens intentioner på ett betydande sätt.
8. *Vattenbruksförordning.* Utredningen föreslår att en vattenbruksförordning införs. För oss är det oklart vad en sådan kommer att innebära och vilken praktisk skillnad den kan göra. En positiv aspekt är dock att det anges att JbV skall vara kontaktpunkt och tillhandahålla utbildning av ansvariga myndigheter. Detta kommer att kräva personella och ekonomiska resurser. Var dessa skall komma ifrån är oklart för oss.

Beredning av remissen

Beredning av remissen har skett i samråd mellan Havsmiljöinstitutet och Nationellt centrum för marin vattenbruksforskning (Swemarc) med stöd från Centrum för Hav och samhälle.

Följande forskare har inkommit med synpunkter:

Kristina Sundell, Henrik Sundh, Henrik Pavia och Mats Lindegarth, Nationellt centrum för marin vattenbruksforskning, SWEMARC, Göteborgs universitet

Jonas Kyrönviita, Juridiska institutionen, Göteborgs universitet

Mats Lindegarth, Havsmiljöinstitutet, Göteborgs universitet

Svaren har sammanställts av Mats Lindegarth, med stöd av Jonas Kyrönviita och Malin Rosengren Centrum för Hav och samhälle, Göteborgs universitet.

Göteborg 2024-05-30

Mats Lindegarth

Professor, SWEMARC och Havsmiljöinstitutet, Göteborgs universitet